

Lenka Procházková: Bude v Den samizdatu zrušena cenzura?

 infokuryr.cz/n/2024/10/12/lenka-prochazkova-bude-v-den-samizdatu-zrusena-cenzura

kuryr

12. října 2024

Pravda přestala být Boží,

proclili ji jako zboží.

Chceš-li zdarma dostat Lež,

do fronty si pro ni běž!

Pojem samizdat pochází z ruštiny. České, slovenské, maďarské a dokonce ani polské samizdatové autory původ slova nedráždil, uznávali, že ne všechno, co přicházelo ze Sovětského svazu, je nutné zavrhnout. Ale estébáci, kteří nám při domovních prohlídkách zabavovali strojem psané knihy a časopisy, naopak pojem samizdat vnímali jako nepatřičný, neboť rozkolísal jejich víru v to, že vše, co vymysleli v SSSR, je povinné obdivovat. A tak do protokolů místo samizdat psali zakázaná literatura a měli stále doplňovaný seznam zakázaných autorů, knih a periodik.

Samizdatovému literárnímu měsíčníku, do kterého jsem přispívala fejetony a povídkami, jsme proto nedali žádný prozrazující název, ale řadili jsme své ve dvanácti kopiích rozepsané texty do běžných kancelářských desek. První list v deskách byl nadepsaný jako OBSAH a zahrnoval názvy příspěvků. Díky této strategii unikl měsíčník „OBSAH“ při domovních prohlídkách pozornosti. Exempláře jsme pak půjčovali přátelům k dalšímu opisování.

Kromě domácí tvorby vycházely v samizdatu i překlady. Například Solženicynova kniha Souostroví Gulag. Tu jsem měla půjčenou na pouhé dva dny, pročetla jsem ji v noci a cítila dojetí nad tužkou připsanými poznámkami předchozích čtenářů, kteří na bílé okraje průklepáků psali komentáře k překladu a navrhovali změny. Připadala jsem si jako účastnice tajného obřadu, který postupně

propojoval neznámé čtenáře při jejich hledání a šíření pravdy. Písařky, na rozdíl od nehonorovaných autorů, dostávaly za rozepisování samizdatů skromnou odměnu, za jednu stránku A5 asi čtyři koruny. Většina písařek pracovala na elektrických psacích strojích, které měly větší údernost a dokázaly text propsat až na dvanáct průklepáků. Poslední dvě kopie už bývaly špatně čitelné, ale když se pod tenkou stránku vložil bílý list a když měl čtenář silnou žárovku a motivaci, šlo to.

V roce 2005 našli řemeslníci ve sklepení Vrchního státního zastupitelství v Praze zapečetěné bedny se zabavenou „závadovou“ literaturou, kterou někdejší prokuratura schraňovala jako důkazní materiály. Další bedny oblepené policejními páskami obsahovaly „závadovou“ korespondenci, kterou někdejší státní pošta nedoručila „závadovým“ adresátům. Staré (ale slídičsky rozlepené) dopisy, ineditní knihy a časopisy čekaly v bednách porostlých pavučinami od počátku osmdesátých let. Po jejich „archeologickém“ nálezů jsem byla jako „znalkyně“ přizvaná k roztřídění zatuchlých písemností, protože obsah beden nebyl při jejich dávném naplnění pořízen. Jeden z nedoručených dopisů byl i pro mě. Posílal mi ho v roce 1983 Ota Filip z Mnichova a obsahoval kromě překladu mé povídky do němčiny i autorovu fotografii, jak fešácky stojí na lyžích někde na ledovci. Tohle historické psaníčko jsem si dala rovnou do kabelky. Ostatní nálezy jsem řadila na hromádky podle jmen a vrchní státní zástupce, v té době to byl JUDr. Jiří Kulvejt, je pak dal služebním autem rozvézt adresátům. Za některé už je bohužel převzali pozůstalí.

Nedávno Sněmovna rozhodla, že mezi Významné dny bude zařazen i Den samizdatu, který připadne na 12. října. Pro Den samizdatu hlasovala i Markéta Adamová Pekarová spolu s dalšími zastánci současného boje proti tzv. dezinformacím. Takže někdejší strojem rozepisovaný samizdat je dnes ze zákona veleben a slaven jako odvážné tažení proti cenzuře, (která byla znakem svržené totality), ale současný samizdat (šířený prostřednictvím internetu) je ve jménu

vítězné demokracie předmětem slídění a postihu. Tak jako kdysi i dnes totiž platí svoboda slova jenom pro vybraná slova a šířit se smějí jen schválené „cílené“ informace. Některým občanům (či spíš obyvatelům teritoria Čechy a Morava) takový předvýběr vyhovuje, asi jej vnímají jako péči o své duševní zdraví. Jiní občané se stejně jako za minulého režimu shánějí po odpíraných informacích, aby je odpinkli dál. Tím se ovšem řadí do kasty „sviní,“ jak nám odbornou mluvou vysvětlil budovatel příkopů Plk. Podle něj prezentuje ostrůvek sviní jen necelých pět procent z populace. Zbylá většina slušných lidí by se nás měla štítit jako malomocných.

To ale nefungovalo ani v minulém (zločinném) režimu, na jehož sklonku se cyklostylovaná vydání Lidových novin v některých trafikách tajně prodávala „pod pultem“. Na zjišťování „závadových“ trafik a zajišťování trafikantů už neměla StB dost lidí a dost motivace. Dnes v době internetu je dohled nad „dezinformacemi“ posílen o dobrovolné slídily a nahlašovatele a navíc o fenomén umělé inteligence. AI je ale zatím v záběhu a je školená především mladými programátory, kterým, při jejich černobílém vnímání textů uniká barevnost češtiny a písmácké finty Čechů, takže síto AI mechanicky sice zachycuje zakázaná klíčová slova blokuje nepovolené informace, ale zlatý písek filtrem snadno proplouvá a dál pableskuje na hladině. Hledači, stejně motivovaní a urputní jako v minulém režimu, si zrnka pravdy najdou a skládají si z nich obraz o stavu země i světa. Ten pak posílají po proudu dál k doplnění a okomentování. Účastníků tajného obřadu stále přibývá. Až dosáhnou nadkritického množství, promění se ze „sviní“ ve statečné občany, kteří chránili demokracii před pádem do nové totality.

Koprajt na pravdu ale nemá žádný režim, ani ten budoucí. Pravdu totiž nemůže nikdo vlastnit, jen se k ní přibližovat silou své touhy. A toužit po pravdě znamená, že pravda vlastně vlastní nás. Podle lidských zákonů je vlastník odpovědný za své vlastnictví. Jenže pravda to má zavedeno opačně. „Její lidé“ pečují o ni, mnohdy na

vlastní nebezpečí. Působí to jako přírodní úkaz. Nebo nějaký vyšší úmysl? Debatovat o tom s AI je zatím předčasné a s paní Pekarovou zpozdilé.

Takže zakončím nadčasově: Sláva samizdatu! Hanba cenzuře!

Lenka Procházková

